

Ivana Zajc

Suzana Tratnik:
Tombola ali življenje!

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Odisej), 2017.

Mladinski roman *Tombola ali življenje!* uveljavljene slovenske prozaistke Suzane Tratnik je bil lani nominiran za nagrado modra ptica. Delo učinkovito predstavi svet zatohlega malega mesteca v času nekdanje Jugoslavije in se sprehodi skozi usode nekaterih njegovih prebivalcev, ki jih povezuje podobna, rahlo paranoidna vizija prihodnosti. V mestu ljudje, sami v svoji nesreči, gledajo pod prste drug drugemu, zato obrekovanje cveti, k raznim dejanjem pa prebivalce pogosto motivira to, kaj si bodo o njih mislili drugi. V tem zatohlem ozračju sta okrnjeni svoboda in drugačnost, razširjeni pa ksenofobija in homofobija. Taki odnosi med ljudmi se – posebej v družinskih celicah – utrjujejo z različnimi vrstami nasilja, ki ga pogosto podžiga alkohol. Bralec sicer občasno dobi občutek, da je svet, ki ga izriše roman, že kar preveč temen in brezizhoden, vendar se vtis popravi ob spremljanju protagonistkine zgodbe, ki njen rojstni kraj osvetli z več vidikov ter bralca spusti v zaodrje.

Prebivalci mesta se razmišljanju o prihodnosti najpogosteje izognejo, najraje tako, da se prepustijo kaki igri na srečo, ki jim obeta spremembe na bolje brez pretiranega truda ali dolgotrajnega angažmaja. Motiv fascinacije s hazarderstvom se pojavlja pri očetu glavne junakinje Mije in pri Miji sami, pa tudi za njuno okolico se zdi, da nenehno išče srečo v raznih igrah. V majhnem in tesnem okolju tombola pomeni možnost za spremembe,

nenaden preobrat ter obljubo drugačne, lepše prihodnosti. Metafora, ki se pojavi že v naslovu, se v različnih okoliščinah ponavlja skozi celoten roman, zdi se, da celo nekoliko prepogosto. Del te metafore je prestavljanje odgovornosti za lastno prihodnost nekam *ven*, kar je seveda problematično, saj posamezniku odvzame samostojnost.

Roman je izpisan predvsem z vidika šestnajstletne Mije, ki je bila rojena v začetku šestdesetih let minulega stoletja. Mijina zgodba je tudi najmočnejša plat besedila. Gre za samozavestno dekle, ki je zdravo svojeglava in analitična opazovalka sveta okrog sebe, v njej pa se bijejo mnogi konflikti: Kam se vključiti v svetu, kjer je težko najti službo (kaj šele takšno, ki bi ji bila všeč), in kako pri tem zadostiti maminim zahtevam? Kako ravnati z ljubeznijo, ki jo čuti do fanta svoje najboljše prijateljice? Kako sprejeti očeta kljub njegovim "pomanjkljivostim"? Gre za močan in inteligen ten ženski lik, ki je v mladinski književnosti, katere pomemben del je bralčeva identifikacija z liki, zelo dobrodošel. Mija je v svojem okolju drugačna, izstopajoča, hkrati pa zelo čuteča mladenka, ki spoznava svet in se sooča z lastno preteklostjo, zaradi zelo razvite empatije pa tudi s preteklostjo bližnjih. Bralec spremlja njeno postopno spreminjanje, ko ljudi, ki jo obkrožajo, korak za korakom uzre v drugačni luči. To je tudi osrednje dogajanje romana, ki je fokusiran na notranji svet likov – zunanje dogajanje je le platforma za grajenje odnosov, predvsem pa Mijine osebnosti. Pomembno vlogo imajo zato spomini, ki so v dogajanje vključeni učinkovito, saj ga poglobijo, podpirajo karakterizacijo likov, pogosto s tem postane jasna tudi motivacija za njihova dejanja. Ta postopek razgiba pripoved in pogosto gradi suspenz, zaradi česar je zgodba berljiva in napeta.

Nekoliko prepovršno, s premalo globine in detajlov so v sintetično pripoved nanizani analitični drobci, povezani s stranskimi liki. Slednjim prepričljivost sicer dodaja raba avtentičnega jezika z ulice, ki deluje živo in je dober temelj karakterizacije, pa vendar: če dobi bralec pri Miji vpogled v junakinjino doživljanje ključnih življenjskih dogodkov, pripoved pri stranskih likih pogosto vključi zgolj zunanje dogajanje, manj pa se posveti njihovim notranjim premikom. Zgodba protagonistke je predstavljena z več vidikov, spremembe, ki se dogajajo v njeni osebnosti, so utemeljene s prejšnjimi dogodki in so zato koherentne. Mija je soočena z mnogimi razočaranji, ki jo utrdijo – je ranljiva, a tudi pogumna. Osrednji premik, ki se v njej zgodi, je emancipacija: od mame, ki ji vsiljuje poklice, ki so zanjo "primerni" in ki predvsem dobro zvenijo v ušesih sosed in znank; od očeta, ki ni zanesljiv in živi v iluziji, da je slavni kaskader in nasploh občudovan; od mesta, ki kontrolira ljudi, da ne bi prekoračili nenapisanih pravil, ka-

ko mora kdo ravnati glede na svoj stan in starost. Pomemben preskok v dekletovem življenju je to, da preseže lastne idealizirane podobe svojega očeta in ljubljene fanta. Pogled na bližnje z distance in ne zgolj v okvirih, ki jih zarisujejo sami, je ključen dosežek Mijinega razvoja v romanu. Mija svojega očeta – ki jezdi motor in za stavo poje steklen kozarec, se druží s striptizetami ter dela predstave po krčmah – ne vidi več kot herojskega frajerja, ampak ugotavlja, da jo je ves ta čas, ko se je postavljajal naokrog, zapostavljal. Tudi Čeno – na katerega je Mija sprva nora, čeprav gre za fanta njene prijateljice Klare – se izkaže za lažnivca. Pomemben del Mijinega osamosvajanja se mi zdi tudi to, da se poveže z upokojeno profeso-rico geografije, ki se ji je Mija na začetku zgodbe zamerila s tem, ko ji je lase pobarvala v kričeče odtenke. Ta navezava z zrelo žensko, ki v mestu izstopa zaradi svoje suverene drugačnosti, je za Mijo zelo dragocena. Protagonistka se torej v romanu uči, kako kritično presojsati svet. Lahko bi rekli, da gre za razvojni roman, le da ta razvoj ne poteka v velikih korakih, ampak je fokusiran na drobce v dekletovi osebnosti, ki pa lahko – če se s tem vzpostavijo pravi temelji – sčasoma pomenijo veliko. Zaradi opisane idejne dimenzije, pa tudi zaradi presenetljivih obratov, ki čakajo bralca, je roman dobrodošel na najstniških knjižnih policah.